לא: אלו מציאות פרק שני בבא מציעא

אבל הני תרתי דאיתנהו למריהו בהדייהו. ולע"ג דמרכינן לעיל אין בעלים עמו היינו שהוא זקן או חולה ונהי דאין יכול לעזור יכול לשכור פועלין ואימא לא קא משמע לן: **אין לי אלא** משבנו. פרשתי בהמקבל (לקמן דף קיג.):

דברה תורה בלשון בני **אדם.** וא"ת וכי לית להו כל הני דרשות דלעיל ואליבא דר"ש משמיע נמי לעיל דלא מסיימי קראי וכו"ה (דף ח.) דריש נמי ר"ש עשר תעשר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה וי"ל דדוקא הכא בהני תרי קראי אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם [6] משום דמוכחי קראי דכתיב די מחסורו ובאידך כתיב אשר ברכך וברישא השולל (לקמן דף לד: וסס ד"ה אלא) דאמר אם גנב אין לי אלא גניבה אחילה מנין ת"ל יגנב ופריך למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר התם נמי איכא הוכחה דגניבה משמע דוקא גניבה ולא אחילה[7]: **אם** יש שם ב"ד יתנה **בפניהם.** שיסלם לו כל מה שישתכר במלאכה שהוא עושה ואם אין ב"ד לא ישיב כיון שאם ישיב לא יהא לו אלא כפועל בטל אבל אם אינו עושה מלאכה ישיב בחנם וא"ת לעיל דנקט לו שהיתה שלו מרובה היכי דמי אי ליכא ב"ד אפילו מועטת נמי מן האחילה לא ישיב ואי בפני ב"ד כי נמי אין מרובה אלא שוה לאחילה למה יתנו ב"ד ליתן לו כל שכרו א"כ מה יכולים הבעלים וי"ל דנ"מ לכוסרא דחיותא או לטרפא ימיתא וכה"ג משני בסוף השוכר את הפועלים (לקמן דף נג:) וא"ת להכא משלם לכל הפחות השכירות כפועל בטל וכן משני לקמן בסוף השוכר את הפועלים (שם) גבי רועה שהיה יכול לקדם ברועים ובמקלות ש"ש בשכר וש"ח בחנם מייב וש"ש שקדם בשכר חוזר ונוטל מבעל הבית ומתמה ש"ח נמי שקדם בשכר חוזר ונוטל מבעה"ב ואילו בפרק הגוזל בתרא (נ"ק דף קטו:) תנן שטף נהר את חמורו וחמור חבירו הניח את שלו והניל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואין משלם לו דמי חמורו שטבע וי"ל דהתם מיירי כשהיה יכול להציל ע"י הדחק דאי לאו הכי מני אמר ליה מהפקירא קזכינא כדאיתא התם ועי"ל כיון שבעל החמור שם יכול לומר הייתי שוכר פועלים להצילו וא"ת הכא אמאי נוטל שכר וכן לקמן ש"ח שאין צריך לקדם בשכר אם קידם אמאי נוטלו מבעה"ב כהאמרי' פר' הכותם (שם דף נח. ושם ד"ה אם) דמבריח אבל לגיסא בתרא דהכותם דמבריח אדי פטור משום דלית ליה פסידא אתי שפיר דהכא אית ליה פסידא אבל לגיסא קמא דקאמר דמבריח אדי מדעתא משמע אפילו אית ליה פסידא פטור כיון דמדעתא הוא קשה ואור"י דמבריח אדי פטור היינו דוקא שמצילו מפחד האדי שיבא שיבא וקידם ברועים והבריחו דלא בכי הזיקא דבלא הצלתו יכול להיות שלא היה בא אבל מציל מפי האדי ושטף נהר ממורו וממחיר אבידה דבכי הזיקא וכא זה והציל נוטל שכרו וא"ת לפרוע חובו דשדי הנאה בפרק אין בין המודר (נדרים דף נג.) ופרק בתרא דכתובות (דף קח. ושם) מתסיגן ליה מבריח אדי אע"ג דבכי הזיקא ואית ליה פסידא וי"ל דהתם נמי אין מציל מן ההפסד דמה שמצילה טורף ממנו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו ולכך חשיב ליה כמבריח אדי א"ל כדמפרש טעמא בירושלמי דנדרים היינא קמא דקאמר דמבריח אדי מדעתא משמע דאפילו אית ליה ויהיב לי משכוני ואפילו בב"ח דוחק מסיק בירושלמי והטעם נראה משום שיכול לומר הייתי מוצא אחרים הרבה שיפרעו עבורי דהיינו מעין אותם הטעמים והא דקרי ליה בפ' ח"ה (ב"ב דף נג.) מבריח אדי נתן לרוח ונטל לרוח דמכר מיהא מיא ואפיק מיהא מיא אע"פ שמצילו מן ההפסד שהיה נהר שוטפה התם לא נקט לשון מבריח לענין שיפטר משכר הבריחה אלא כלומר אין זו חזקה כיון שאין מתקן הדשה אלא מנין עליה בעלמא שלא תבא לידי קלקול ונראה שגם ר"ש סובר דלא חשיב מבריח אדי במקום שמצילו מן ההפסד שהיה שבעמיד ההיא דפורע חובו דוקא במזונות אשתו כדמפרש בפ' בתרא דכתובות (דף קח. ושם) משום דאפשר שתהא עושה ואוכלת או מתפרנס מן הצדקה או מקרוביה שיתנו לה בחנם אבל שאר פריעת חוב אור"ת דאין זה מבריח אדי אלא מהנה גמור וירושלמי פליג אגמרא שלנו ולפ"ז אם הבר גזל ביתו של ישראל ובא מכירו ישראל ופייס אותו בדמים מועטים אם ירלה בעה"ב ליקח ביתו ישלם דמים לחבירו וכן פסק רבינו גרשום אבל רש"י פסק שיחזיר לו ביתו חנם בפ' הנזקין (גיטין דף נח:) ונראה דלא מבעיא אם קנאה בדמים שמצל הבעלים מן ההפסד שישלמו הבעלים אלא אפי' קנאן בשוויו ולא דמי למבריח אדי דאם היה משתקע בידו לא היה הבית מוחזר לו לעולם ואפי בשוויו ודמי למקדים ברועים ובמקלות בשכר דאמרי' שוותן שכרו עד כדי דמיהם וכ"מ לכוסרא דחיותא או לטרפא ימיתא ועוד גר' אפי' יהוא ועוד גר' אפילו אם אפילו לא מיהר לקנותו היה חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירלו בין קנאן בדמים מרובים בין קנאן בדמים מועטים לא דמי למבריח אדי כיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא לידי נכרי וזה מוציאו מחזקת נכרי ומחזירו ליד ישראל נוטל מה שהשיגו: **כפועל** בטל. פירשנו בחיבור נשך (לקמן דף קמ. ושם ד"ה ונותן): אלמנה

אבל הני תרתי דאיתנהו למריה בהדה אימא לא צריכא [6]מות יומת המכה אין לי אלא במיתה הכתובה בו מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת"ל [8]מות יומת מ"מ [2]הכה תכה אין לי אלא בהכאה הכתובה בהן מנין שאם אי אתה יכול להמיתן בהכאה הכתובה בהן שאתה רשאי להכותן בכל הכאה שאתה יכול ת"ל הכה תכה מ"מ [3]השב תשיב אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד משכנו שלא ברשות ב"ד מנין ת"ל [3]השב תשיב מ"מ [4]חבל תחבול אין לי אלא שמשכנו ברשות משכנו שלא ברשות מנין ת"ל [3]חבל תחבול מ"מ והני תרי קראי למה לי חד לכסות יום וחד לכסות לילה [5]פתח תפתח אין לי אלא לעניי עירך לעניי עיר אחרת מנין ת"ל [5]פתח תפתח מכל מקום [6]נתן תתן אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ת"ל נתן תתן מ"מ [7]העניק תעניק [9]אין לי אלא שנתברך הבית בגללו מעניקים לא נתברך הבית בגללו מנין ת"ל העניק תעניק מ"מ ולר' אלעזר בן עזריה דאמר נתברך הבית בגללו מעניקין לו לא נתברך הבית בגללו אין מעניקין תעניק למה לי [9]דברה תורה כלשון בני אדם [5]העבט תעביטנו [9]אין לי אלא שאין לו ואינו רוצה להתפרנס אמר רחמנא תן לו דרך הלואה יש לו ואינו רוצה להתפרנס מנין ת"ל תעביטנו מ"מ ולר"ש [10]דאמר [11]יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו תעביטנו למה לי דברה תורה כלשון בני אדם: היה בטל מן הסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל (בטל): [12](תנן) [13] נותן לו שכרו כפועל בטל מאי כפועל בטל [14]אמר אביי [15]כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה: אסור ורב ספרא עביר עיסקא בהרי הדדי אזל רב ספרא פלג ליה בלא דעתיה דאיסור באפי בי תרי [16]אתא לקמי' [17]דרבה בר רב הונא א"ל [18]זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו אי נמי תרי

דאיסיה למרה. דכתיב עמו[1] אימא יחזור אחר בני אדם ויבקשו: **אמר לי אמה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו.** והיינו סייף כגון שהיה בספינה וכורח ואתה יכול לזרוק בו חץ או לטובעו: **הכה תכה.** בעיר הנדחת: **אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד.** דלעבד עליו בדין ושלחו שלוחה לתפוס מטלטליו דקרא דהשבת העבוט עליה כתיב דכתיב לעיל מיניה בתוך תעמוד והאיש ומתרינן לקמן בפ' המקבל (דף קיג.) בשלים ב"ד הכתוב מדבר: **אלא ברשות ב"ד מנין.** דלריך השבה: **אמר חבלה** ע"פ ב"ד היא דלא שביא דחליף אינש ליכנס בבית וליטול מטלטלין שלא ברשות: **חד לכסות יום וחד לכסות לילה.** בפ' המקבל (לקמן קיד:) מפרש לקרא הכי: **מפנה מועטים מנין.** אם אי אפשר לך ליתן מתנה מרובה: **אין לי אלא שנתברך הבית בגללו.** דהכי כתיב קרא אשר ברכך ה' אלהיך מתן לו: דרבי אלעזר בן עזריה בקידושין (דף יח:): **אין לו.** ממה שיתפרנס: **ואינו רוצה להתפרנס.** משלך ממתנה ואמר רחמנא העבט דרך הלואה: **יש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משלך מנין שאתה חייב להעביטו וליפרע ממנו אחר מיתה ת"ל תעביטנו והכי מפרש בכתובות פרק מציאת האשה (דף פז:): **מאי כפועל בטל.** והלא אינו בטל שהרי טורח בהשבתה ומתמיהין[2] מני נותנין לו כשיעור שיולה פועל ליטול להתרפות ממלאכה וליטב בטל: **כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה** כמה אדם רולה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכה זו בכדה שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה קלה כזו הכל לפי כובד המלאכה ולרינו שכר. יש מלאכה שטורחה קל ושכרה רב או מילוף: **פלג.** בסמוכה ולא היו מעות אלא דבר הלריך שומה: תרי

מסורת הש"ם

[1] [פנהדרי מה: נג. עכ:], [2] קדושין יח:, [3] [בס יש"נ], [4] כתובות פז:, [5] [ע"ש], [6] [ל"ל תנא], [7] לקמן קח. בכורות כט:, [8] הא לא בטיל מיניה. רש"ל, [9] [בכלל"ש פיתח ר' אנא אבל כתוס' ב"ב מ. ד"ה קיום מוכח דהני לפניהם ר"ן], [10] [שמות כג דברים כב], [11] כפ"ק: וברייתא, [12] [וע"ש תוס' בכתובות פז: ד"ה ותכמים ועמ"ש תוס' סוטה כד. ד"ה זו: יונתן וכוס' מנחות יח: ד"ה מאי נתריסין].

תורה אור השלם

1 אוֹ בְאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמֻּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ:

במדבר לה כא

2 הַכֵּה תַכֶּה אֶת יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי חָרֶב הַחֲרֵם אֹתָהּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֶת בְּהֶמְתָּהּ לְפִי חָרֶב: דברים יג טז

3 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כֹּבֶא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֻךָ וּלְךָ תִהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג

4 אם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ:

שמות כב כה

5 כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ:

דברים טו ח

6 נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ: דברים טו י

7 הַעֲנֵיק תַּעְנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּתֶּן לוֹ: דברים טו יד

גליון הש"ם

גמ' אתא לקמיה דרבה בר רב הונא. עיין תוס' ב"ב מ ע"א ד"ה קיום דגרלה דהיה לסם הגרלה כתן אתא לקמיה דר"ה: תוס' ד"ה דברה תורה וכו' משום דמוכחי קראי. עי' מזרחי רים פ' לך לך:

מוסף רש"י

אין לי. לא לא מציב אלא יומת, אלא במיתה הכתובה בו. פיקח (סנהדרין מה:). מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו. שאם אי אתה יכול להרגו בסייף, כגון שהיה מכבה לו שהיה לו נהר מפסיק ואתה יכול לירות בו חץ לו אתן (שם שב:). מות יומת. ריגיא הוא (שם מה:). אין לי אלא שאין לו. משלו, ואינו רוצה להתפרנס. משל לצדקה (בכורות פז:). יש לו ואינו רוצה להתפרנס. משלו אלא משל לצדקה ומתפוף עצמו בדבר (שם). כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. דאם היה טוקה מרגליות שעבודתה טהה לעשות ושכרו מרובה, אם אומר לו עול כך וכך ותבטל היום ממלאכה אינו פוטר משכרו אלא דבר מועט שהרי נוטה ואין בה טורח.

רבינו חננאל

וכי דין השב תשיב את העבוט וכן דין חבל תחבול בין בסות יום בין בסות לילה וכן פתח תפתח את ידך וגומר לענייך ואפי' לעניי עיר אחרת וכי דין נתן תתן לו [6] בבתנה בין מרובה בין מרוטה. וכן דין העניק תעניק לו ואפי' לא נתברך הבית בגללו וכן העבט תעביטנו אפי' יש לו ואינו רוצה להתפרנס: היה בטל מהלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל בטל. ואקשי' והא לאו בטל הוא דהא מתעסק לד' זוזי האבידה. ופירקה אביי כפועל בטל של אותה מלאכה פי' כגון שוריה חייט והניח מלאכתו והלך להשיב את האבידה ונטתהה בהשבתה כשיעור תפירת בגד ששכרו סלע לא יאמר לו כבר בטלתי מן לאכתי שיעור סלע תנה לי אלא משערין שכרו כעת שאין לו מה יתפור אלא ירשב ובטל אם יבא אדם ויאמר לו הנך יושב ובטל תפיר בתפירת בגד חצי סלע או תשאר בטל היום ובעת שהמלאכה מצויה בגוי קרוב לרגל וכיוצא בו שכר תפירת הבגד סלע ומה שמתברר שנטל בשבת שאין לו תפירה לתור הוא שנוטל מבעל האבידה וכן אם יאמר לו אדם אתה חייט ואין תפ יה מצויה אצלך תבוא ללון עמי לבנים ותיקח שכ רותך כך וכך וזה מפ' שלא התנה בב"ד על שכ"ר. אבל התנה בב"ד נוטל לפי תנאי דתנן אם יש שם ב"ד מתנה בפני ב"ד. איסור ורב ספרא הוו שוורפי בעיקא אזל רב ספרא פלג בלא דעתיה דאיסור קמי תרי וחייביה רב' לאיתויי תלתא אי נמי תרי מינו תלתא אי נמי תרי סהדי דפלג

[6] [ל"ל אתן לי אין מתנה מרובה וכו'

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com